

КРАТОК ОПИС НА МАКЕДОНИЈА ОД ПОСЛАНИКОТ НА ДУБРОВНИЧКАТА РЕПУБЛИКА МАРИН КАБОГА ОД 1706 ГОДИНА

Помеѓу 8 и 13 август 1706 година низ Македонија помина извонредниот посланик на Дубровничката република Марин Маројица Кабога кој одел за Истанбул со голема придружба. Во јули истата година Дубровничкиот совет го избра него и Ѓони А. Расти да појдат во Истанбул и да го однесат данокот кој Дубровник го плаќал на Османската империја. Сенатот го одбрал него, бидејќи и пред тоа со успех извршил повеќе дипломатски мисии во Турција и во Австрија. До Карловачкиот мир 1699 година Дубровник го давал данокот на Османлиската империја секоја година, а од Карловачкиот мир данокот се носел секоја трета година наеднаш за сите три години. Од Дубровничкиот сенат тој добил налог со бомбасти фрази, епитети и зборови да го увери султанот во големата оданост кон Високата Порта и откако ќе го предаде данокот со благи зборови да протестира против одлуката на великиот везир во Турција да се забрани циркулација на дубровничките пари наречени алтилади, кои почнале да се коваат во Дубровник од 1627 година и кои за кратко време станале толку популарни по целата Турска империја што Дубровничката република имала голема полза од разликата во вредноста што тие пари ги имале во Дубровник и во Турција. Овие пари го добиле својот назив од турскиот збор „алтилак“, бидејќи истите вределе 6 сребрени акчи, а „алти“ на турски значи „шест“. Покрај зборот „алтилак“ кој се употребувал во Турција и расипаниот збор „артилуќ“ што се употребувал во Дубровник, за истите пари постоел и називот „бапка“. Инаку, „бапка“ биле полски пари кои циркулирале низ Османската империја, но бидејќи и тие биле ковани во Дубровник и тоа со ликот на Св. Влах како и алтиладице затоа народот и нив ги викал бапки. Затоа, кога се оперира со овие називи треба да се внимава на кои бапки се однесува, на полските или на дубровничките. Но сепак повеќе во употреба бил турскиот збор „алтилак“, па дури и Дубровничкиот сенат од 1627 година почнал да се служи со називите „altilucorum“ или „altilucchis“. Алтиладиците имале тежина од три грама.

Марин Кабога тргнал од дубровничката граница на 16 јули 1703 година и во Истанбул стигнал на 19 септември, т.е. патувал два месеци и три дена. Од овие два месеци, во Македонија бил само 5 дена и тоа од 8—13 август. Во Македонија бил малку време, бидејќи го поминал само нејзиниот североисточен дел т.е. преку Качаник, покрај Скопје, Куманово и Крива Паланка отишол за Ќустендил, а потоа преку Пловдив за Истанбул. Многу лица имало во неговата придружба. Меѓу другите, биле и повеќе вооружени јаничари кои оделе едни на чело, а други на крајот на колоната, потоа со себе водел лекар, повеќе преведувачи и неколку млади деца кои од Дубровничкиот сенат однапред биле одредени да ги учат ориенталските јазици за кога ќе пораснат да служат во дипломатската служба на Републиката. Другите лица биле обични вооружени стражари кои не знаеле што носат. Сите биле на коњи и спиеле по патот или во ханови, во караван-сараи, во куќите на Турците — големци, во куќите на дубровничките трговци или католичките свештеници, а често на отворено поле под шатори. Под шатори спиеле само таму каде се плашеле да влезат во градот, бидејќи имало чума како што бил случајот со Скопје. За сето ова Марин Кабога самиот зборува во својот дневник кој е пишуван на италијански јазик и за прв пат објавен од д-р Лујо кнез Војновиќ под наслов: „Записци племенитога господара Марина Маројице Кабоге изванреднога посланика републике дубровачке на цариградскоме двору год. 1706—1707“, во „Споменик српске краљевске академије“ кн. 34, други разред 31, Београд 1898, стр. 203—249 од каде и ние го земаме оној дел што се однесува на Македонија. Еве ги изводите од тој патопис:

„Ден осми, август 1706 год. . . во седум саатот дојдовме во Качаник.¹⁾ Тоа е стара тврдина со напољу срушени ѕидини во која, во последната војна²⁾, Германците се задржаа 24 дена опколени од силна турска и татарска војска и на крајот се предадоа под чесни услови. Пред да влеземе во Качаник, од лева страна ни остана местото каде беше победена помошта која Германците ја беа пратиле на тврдината. Шест стотини луѓе јуначки залочнаа бој со 20.000 Турци и Германците подлегнаа. Овде преспавме во шатори, бидејќи имавме страв од чума.

Ден девети. Го оставивме Качаник и за осум саати стигнавме во едно место пред Скопје³⁾ каде ни рекоа дека околу 2.000 души умреле од чума. За голема сигурност ги расправме шаторите и со никого не се меѓавме.

¹⁾ Во оригиналот Касионик.

²⁾ Овде мисли на војната од 1689 година кога австриските војски на чело со Пиколомини влегоа во Качаник. Овие податоци што ги дава за австрискиот гарнизон од Качаник кој се предал и за австриската помош која била испратена на овој гарнизон, а која била ликвидирана од Турците се интересни, бидејќи други слични извори не се познати и бидејќи Марин Кабога ги дал овие податоци само по 16 години од настанот кога истиот во Качаник уште се паметел и каде веројатно тоа го чул и запишал. Ова го запишал во Качаник, бидејќи, како што се гледа, неговиот патопис е во вид на дневник.

³⁾ Во оригиналот Schopie.

Ден десети. Појдовме од тоа место и за осум саати тежок пат стигнавме во Куманово⁴⁾ каде ги распнавме шаторите покрај еден поток.

Ден 11. Се задржавме во тоа место.

Ден 12. Тргнавме од Куманово⁵⁾ и по пат сретнавме еден Турчин. Нашите го мислеа дека е кесеџија, бидејќи прашуваше кои сме и што носиме. Се посомневавме дека е шпион на своите другари и затоа не сакавме да останеме во Страцин⁶⁾ каде имаше само хан со неколку стари куќи на Бугари⁷⁾, а и овие диви па направивме 13 саати одење додека се спуштивме во ханот Паланка.⁸⁾

Ден 13. Тргнавме од Паланка и за 7 саати дојдовме во Кустендил...⁹⁾“

Од овој дневник се гледа дека Кабога не правел големи грешки во пишувањето на топонимите за разлика од другите патописци кои биле странци. Кабога како дубровчанин — Словен ги разбираше овие словенски топоними и ги пишувал поточно. Колку и да е краток неговиот патопис како извор е значаен, бидејќи дава податоци за австрискиот гарнизон во Качаник, за чумата во Скопје, за патните растојанија изразени во саати меѓу два града и сл.

⁴⁾ Во оригиналот Kamanono.

⁵⁾ Во оригиналот Kamanovo.

⁶⁾ Во оригиналот Strazin.

⁷⁾ Патописците обично грешеле за народносната припадност на Македонците и ги сметале некои за Бугари, други за Срби, трети за Грци и тоа според средновековната државна традиција или според црковната припадност. Некои ги сметале за Грци само затоа што припаѓале на „грчката црква“, т.е. на Цариградската патријаршија. Во конкретниов случај, Кабога се наоѓал близу бугарската етничка граница и можеби сметал дека веќе навлегол во Бугарија.

⁸⁾ Во оригиналот Palanka.

⁹⁾ Во оригиналот Cuistendin.